
PWYLLGOR CRAFFU ADDYSG AC ECONOMI
14/09/23

Presenoldeb:

Y Cynghorwyr: Elwyn Jones (Cadeirydd)
Paul Rowlinson (Is-gadeirydd)

Y Cynghorwyr:- Jina Gwyrfai, Dawn Lynne Jones, Dewi Jones, Gareth Tudor Jones, Gwilym Jones, Cai Larsen, Beth Lawton, Dewi Owen, Gwynfor Owen, John Pughe Roberts, Richard Glyn Roberts, Huw Llwyd Rowlands, Rhys Tudur a Sasha Williams.

Aelodau Cyfetholedig: Manon Williams (Cynrychiolydd Rhieni / Llywodraethwyr Arfon) ac Elise Poulter (NEU).

Swyddogion yn bresennol: Geraint Owen (Cyfarwyddwr Corfforaethol), Bethan Adams (Ymgynghorydd Craffu) ac Eirian Roberts (Swyddog Gwasanaethau Democratiaeth).

Yn bresennol ar gyfer eitem 5: Y Cyngorydd Ioan Thomas (Aelod Cabinet Cyllid), Dewi Morgan (Pennaeth Cyllid) a Huw Ynry (Pennaeth Cynorthwyol Technoleg Gwybodaeth).

Yn bresennol ar gyfer eitem 6: Y Cyngorydd Beca Brown (Aelod Cabinet Addysg), Garem Jackson (Pennaeth Addysg), Debbie Anne Jones (Pennaeth Cynorthwyol: Gwasanaethau Corfforaethol), Gwyn Tudur (Pennaeth Cynorthwyol: Uwchradd) a Rhys Glyn (Pennaeth Cyfundrefn Addysg Drochi Gwynedd).

Yn bresennol ar gyfer eitem 7:- Y Cyngorydd Beca Brown (Aelod Cabinet Addysg), Garem Jackson (Pennaeth Addysg), Debbie Anne Jones (Pennaeth Cynorthwyol: Gwasanaethau Corfforaethol), Gwern ap Rhisiart (Pennaeth Cynorthwyol: Cynradd) a Gwyn Tudur (Pennaeth Cynorthwyol: Uwchradd).

Yn bresennol ar gyfer eitem 8:- Y Cyngorydd Beca Brown (Aelod Cabinet Addysg), Garem Jackson (Pennaeth Addysg), Ffion Ellis Edwards (Pennaeth Cynorthwyol: Anghenion Addysg Arbennig a Chynhwysiad) ac Ellen Rowlands (Rheolwr Cynhwysiad Adran Addysg).

Croesawyd Elise Poulter, NEU, fel cynrychiolydd newydd yr undebau athrawon ar y pwyllgor.

1. YMDDIHEURIADAU

Derbyniwyd ymddiheuriadau gan y Cynghorwyr Iwan Huws a Llio Elenid Owen, a hefyd Colette Owen (Yr Eglwys Gatholig).

2. DATGAN BUDDIANT PERSONOL

Ni dderbyniwyd unrhyw ddatganiadau o fuddiant personol.

3. MATERION BRYD

Dim i'w nodi.

4. COFNODION

Llofnododd y Cadeirydd gofnodion y cyfarfod blaenorol o'r pwyllgor hwn a gynhaliwyd ar 8 Mehefin, 2023 fel rhai cywir.

5. CYNLLUN DIGIDOL – 2023-28

Croesawyd yr Aelod Cabinet Cyllid, Y Cyfarwyddwr Corfforaethol, Y Pennaeth Cyllid a'r Pennaeth Cynorthwyol Technoleg Gwybodaeth i'r cyfarfod.

Cyflwynwyd adroddiad yr Aelod Cabinet Cyllid yn cyflwyno'r Cynllun Digidol yn ei ffurf drafft i bwrpas blaen-graffu, ac i dderbyn sylwadau ac adborth ar gynnwys arfaethedig y rhaglen waith.

Gosododd yr Aelod Cabinet y cyd-destun, esboniodd y Cyfarwyddwr Corfforaethol ei rôl fel Cadeirydd y Bwrdd Trawsnewid Digidol a manylodd y Pennaeth Cynorthwyol Technoleg Gwybodaeth ymhellach ar gynnwys y cynllun. Yna rhoddwyd cyfle i'r aelodau ofyn cwestiynau a chynnig sylwadau.

Nodwyd mai un o argymhellion adroddiad a gyhoeddwyd gan Sefydliad Bevan yn ddiweddar, yn sgil edrych ar y sefyllfa tlodi yn ardal Arfon yn benodol, oedd y dylai Cyngor Gwynedd sicrhau bod yr holl ffurflenni cais am grantiau a lwfansau y mae ganddo bwerau gweinyddol drostynt fod ar gael yn ddigidol. Nodwyd ei bod yn amlwg o'r gwaith ymchwil hwn, a hefyd o siarad â phobl sy'n wynebu tlodi a'r gwahanol gyrff sy'n eu cefnogi, bod hyn yn broblem, a holwyd a oedd yna gynlluniau i fynd i'r afael â'r sefyllfa. Mewn ymateb, cadarnhawyd bod cynnig mwy o ddarpariaeth ddigidol yn rhan o'r Cynllun, ond nad oedd bwriad i wneud i ffwrdd â'r opsiwn o ddefnyddio ffurflenni papur chwaith.

Mewn ymateb i gwestiwn pellach, cadarnhawyd y byddai'r ffurflenni yn rhai digidol ar-lein, yn hytrach nag yn ddogfennau i'w llawrlwytho.

Gan dderbyn y byddai costau cychwynnol sefydlu'r trefniadau newydd yn uchel, holwyd a oedd yr Adran yn ffyddiog y byddai'r systemau newydd yn arbed arian dros amser. Holwyd hefyd a oedd yr Adran yn fodlon bod pob agwedd o'r digideiddio yn hanfodol, ac nad oedd yna elfennau wedi'u cynnwys am resymau cosmetig. Mewn ymateb, nodwyd:-

- Na chynhwyswyd unrhyw beth cosmetig ac y canolbwyntiwyd ar y pethau sy'n hanfodol ac a fydd yn gwella'r Cyngor wedi iddynt gael eu gwreiddio.
- Y byddai yna waith sylweddol yn digwydd dros y 6 wythnos nesaf i adnabod, nid yn unig y costau, ond y cyfleoedd i wneud arbedion hefyd.

Cyfeiriwyd at lythyr a anfonwyd allan gan y Cyngor yn ddiweddar oedd yn cynnig i bobl ymateb drwy fynd ar y wefan, ffonio neu decstio, a mynegwyd pryder bod yr ychydig bobl hynny sydd heb gyfrifiadur na ffôn yn cael eu gadael ar ôl. Mewn ymateb, nodwyd:-

- Bod y swyddogion angen gwybod am yr enghreifftiau hynny, ond nad oedd y dechnoleg ddigidol yn cael ei chyflwyno ar draul y sianelau eraill, a'r bwriad oedd peidio gadael neb ar ôl.
- Ei bod yn bwysig cydnabod bod yna bobl sydd angen y sgwrs wyneb yn wyneb o hyd, ac er bod y Cyngor yn dymuno i gymaint â phosib' o bobl ddefnyddio'r dulliau digidol, nid oedd wedi cau'r elfen bapur, na'r elfen wyneb yn wyneb, i ffwrdd yn llwyr.

Awgrymwyd bod technoleg ddigidol yn cynyddu'r pellter rhwng y ddau berson sy'n cyfathrebu â'i gilydd. Roedd peryg' o golli golwg ar bethau cig a gwaed wrth i'r datblygiadau yma fynd rhagddynt, ac roedd modd i ddiffyg cydymdeimlad a diffyg dealltwriaeth ffynnu oherwydd y pellter yma. Mewn ymateb, nodwyd y cydnabyddid y sylw a bod hyn yn rhywbeth i'w ystyried.

Nodwyd bod yr aelodau'n colli'r cyswllt wyneb yn wyneb â staff y Cyngor ers y cyfnod Cofid, ac o fynd ymhellach i lawr y ffordd honno, roedd peryg' y byddai atebolrwydd y Cyngor i'r aelodau, ac yn y pen draw i'w hetholwyr, yn mynd ymhellach i ffordd hefyd. Mewn ymateb, nodwyd:-

- Y bwriedid cyflwyno adroddiad i'r Cabinet ar 19 Medi ar sefydlu Cynllun Gweithio'n Hybrid hirdymor i staff y Cyngor fyddai'n golygu y byddai disgwyl i bob swyddog sy'n gallu gweithio'n hybrid bresenoli eu hunain yn y swyddfa hefo'u cydweithwyr am o leiaf 2 ddiwrnod yr wythnos, bob wythnos waith.
- Y dymunid pwysleisio mai lleiafswm o 2 ddiwrnod oedd hyn, ac na olygai na fyddai pobl ond yn y swyddfa am 2 ddiwrnod yn unig.
- Y byddai hyn yn fodd o barhau i gefnogi a chael y gorau o'r staff er mwyn rhoi'r gwasanaethau gorau bosib' i bobl Gwynedd.

Nodwyd, petai bwriad gan y Cyngor i ddefnyddio deallusrwydd artiffisial, ei bod yn bwysig bod yr aelodau yn derbyn hyfforddiant yn egluro beth yn union ydyw, a sut y byddai'n cael ei ddefnyddio. Mewn ymateb, nodwyd bod lle i addysgu pobl am hyn, ond na fyddai'r Cyngor yn rhuthro i mewn i ddefnyddio deallusrwydd artiffisial, ac y byddai unrhyw ddefnydd o'r dechnoleg yn cael ei wneud mewn ffordd gyfrifol.

Nododd cynrychiolydd yr undebau athrawon fod Cyngres yr Undebau Llafur wedi trafod deallusrwydd artiffisial yn y gweithle yn ddiweddar ac y gallai rannu'r dogfennau perthnasol, sy'n cynnwys safiad yr undebau llafur ar hyn, gyda'r Cyngor. Mewn ymateb, nodwyd y byddai'r swyddogion yn croesawu'r wybodaeth ac y byddai'n gyfraniad pwysig i unrhyw drafodaeth i'r dyfodol.

Croesawyd y bwriad i greu systemau o'r newydd, yn hytrach na cheisio adeiladu ar systemau sy'n bodoli eisoes, ond, er sicrhau cydweithio effeithiol, pwysleisiwyd pwysigrwydd sicrhau bod systemau'r Cyngor yn gallu gweithio gyda'r systemau a ddefnyddir gan gyrrff eraill megis y Bwrdd Iechyd, yr Awdurdod Tân ac Achub a'r cynghorau sir eraill. Mewn ymateb, nodwyd na allai Cyngor Gwynedd wneud hyn ar ei ben ei hun, ac fel y nodir yn y Cynllun, bydd y Cyngor yn bartner bodlon a pharod i gefnogi mesurau a mentrau i ddiddymu rhwystrau digidol i alluogi cydweithio â phartneriaid strategol, fydd yn cynnwys y Bwrdd Iechyd, cynghorau cyfagos a'r trydydd sector, ayb.

Holwyd a oedd gan y Cyngor raglen i hyfforddi pobl ar ddefnyddio cyfrifiaduron a thabledi. Mewn ymateb, nodwyd bod paragraff 9 o dan maes blaenoriaeth 'Gweinyddiaeth a Systemau Busnes' yn nodi y byddai'r Cyngor yn parhau i gefnogi Partneriaeth Sgiliau Rhanbarth Gogledd Cymru i wella sgiliau digidol yn y Sir, yn ogystal â'r rhaglenni gwella sy'n rhan o ymgyrch y rhaglen Gwynedd Ddigidol i gynyddu cynhwysiad digidol. Fodd bynnag, efallai bod angen rhoi mwy o bwyslais ar y ffaith bod y rhaglen Gwynedd Ddigidol yn mynd allan i'r gymuned i gyflwyno hyfforddiant i ddefnyddwyr.

Holwyd a fyddai'r Cyngor mewn sefyllfa i ymateb yn ddigon cyflym petai yna ddatblygiadau newydd yn dod ar y farchnad dros gyfnod y Cynllun Digidol. Mewn ymateb, nodwyd:-

- Y llwyr gytunid bod angen bod yn effro i ddatblygiadau newydd yn y maes digidol, gan hyd yn oed ail-ymweld â'r blaenoriaethau o fewn oes y Cynllun.
- Bod bwriad hefyd i wneud gwaith o ran gwella'r ffordd mae pobl yn meddwl yn ddigidol, sy'n golygu bod modd gwreiddio datblygiadau digidol ynghynt yn y Cyngor nag sy'n bosib' ar hyn o bryd.
- Y bydd y Cyngor mewn sefyllfa lle bydd modd addasu i ba bynnag gyfrwng cymdeithasol fydd mewn lle yn y dyfodol.

Dymunwyd y gorau i'r Bwrdd Trawsnewid Digidol yn ei waith a chroesawyd y nod o '*lunio llwybr beiddgar ar ein taith i ddod yn Sir ddigidol a manteisio ar gyfleoedd i arloesi ac i wreiddio technoleg ddigidol i wella safon byw ein trigolion, cydweithio yn well a phartneriaid a chryfhau a gwella ymatebolrwydd ein gwasanaethau i anghenion a disgwyliadau ein cwsmeriaid*'. Cyfeiriwyd at y rhestr yn yr adroddiad o benawdau allweddol wrth anelu at gyngor digidol, a nodwyd mai'r cyntaf a'r pwysicaf oll oedd '*Mae rhan flaenllaw i'r Gymraeg ym mhob datblygiad digidol*'. Nodwyd ymhellach bod yr adroddiad yn cydnabod bod cysylltu â'r Cyngor â ffôn yn parhau'n ddewis poblogaidd ymysg cwsmeriaid, a chanmolwyd y Cyngor yn gyffredinol am ymateb i alwadau ffôn. Nodwyd bod yr Adran TG eu hunain yn arwain o ran hynny a bod eu dull hynod o effeithiol ac effeithlon o weithredu yn batrwm i weddill yr adrannau.

Diolchwyd i'r aelod am ei eiriau caredig, a nodwyd y byddai'r genadwri yn mynd yn ôl at staff y Gwasanaeth.

Holwyd beth oedd yr amserlen o ran sefydlu is-grŵp i weithredu ar ddatblygiadau digidol yn y maes gweithlu. Mewn ymateb, nodwyd:-

- Er nad oedd yr is-grŵp wedi'i sefydlu eto, bod y gwaith o gynllunio ar gyfer yr hyn y byddai angen i'r is-grŵp arwain arno maes o law yn mynd rhagddo'n barod.
- Bod y Rheolwr Dysgu a Datblygu'r Sefydliad yn rhan allweddol o hynny, a byddai angen cyfraniadau gan bobl eraill hefyd, oedd wedi'u hadnabod eisoes.
- Er nad oedd y grŵp wedi'i sefydlu eto, byddai hynny'n digwydd o fewn y mis neu ddau nesaf yn sicr.

Mewn ymateb i gais am ragor o wybodaeth ynglŷn â'r bwriad i greu warws data, nodwyd:-

- Bod gan y Cyngor tua 300 o systemau ar hyn o bryd, sy'n casglu pob math o wahanol wybodaeth.
- Bod mwyafrif y systemau yn cyfarch rhai pethau sy'n gyffredin ar draws bob dim, megis enwau a chyfeiriadau, a po fwyaf o systemau sydd gennym, pellach mae cywirdeb y data yn gallu mynd.
- Y byddai'r warws data yn gyfrwng, nid yn unig i fedru adrodd ohono, ond hefyd yn gyfrwng i lanhau a bod yn fwy cywir o ran y data hefyd.
- Y byddai'r adnodd hefyd yn rhoi mwy o drosolwg ar draws gwasanaethau'r Cyngor, felly yn hytrach na chael adroddiad unllygeidiog o un system, byddai'n galluogi edrych ar ystod o wasanaethau a thueddiadau o ran defnyddwyr y gwasanaeth ar draws nifer o wasanaethau.
- Y byddai hynny'n gosod y Cyngor mewn lle i wneud penderfyniadau ar sail tystiolaeth a medru darogan sut orau i siapio'r gwasanaethau i'r dyfodol.

Croesawyd y bwriad i gael system lle bydd modd i gwsmer godi ymholiad a derbyn diweddariadau cyson ar lle mae'r Cyngor arni o ran ymdrin â'r ymholiad hwnnw, a nodwyd y mawr obeithid y byddai'r un system dracio ymholiadau ar gael ar gyfer cynghorwyr hefyd. Mewn ymateb, nodwyd y derbynnid y sylw'n llwyr ac y byddai'r swyddogion yn gwneud nodyn ohono.

Ar ddiwedd y drafodaeth, pwysleisiodd yr Aelod Cabinet na fyddai'r Cynllun Digidol yn ddogfen sy'n sefyll yn ei hunfan, ac y byddai'n cael ei hadolygu'n barhaus.

PENDERFYNWYD derbyn yr adroddiad gan nodi'r sylwadau.

6. ADRODDIAD YMCHWILIAD CRAFFU YSGOLION UWCHRADD CATEGORI 3 GWYNEDD

Croesawyd yr Aelod Cabinet Addysg, y Pennaeth Addysg, y Pennaeth Cynorthwyol: Gwasanaethau Corfforaethol, y Pennaeth Cynorthwyol: Uwchradd a'r Pennaeth Cyfundrefn Addysg Drochi Gwynedd i'r cyfarfod.

Cyflwynodd Cadeirydd yr Ymchwiliad, y Cynghorydd Paul Rowlinson, adroddiad terfynol yr Ymchwiliad Craffu Ysgolion Uwchradd Categori 3 Gwynedd a gofynnwyd i aelodau'r pwyllgor craffu ystyried y cynnwys, gwneud sylwadau a gofyn unrhyw gwestiynau perthnasol, gan gynnig unrhyw welliannau a chymeradwyo'r adroddiad.

Awgrymodd Cadeirydd yr Ymchwiliad na ddylid trafod yr adran ar GwE mewn manylder, gan y deallid bod GwE yn anghytuno gyda rhai o'r materion a nodwyd, ond pwysleisiwyd bod Argymhelliaid 17 yn gofyn am drafodaeth bellach yn unig rhwng yr Awdurdod Addysg a GwE.

Diolchodd Cadeirydd yr Ymchwiliad i'r Tîm Ymchwilio, ac yn enwedig y Swyddog Arweiniol, am eu gwaith, ac i staff, disgyblion a llywodraethwyr y 3 ysgol am roi o'u hamser i gyflwyno'r dystiolaeth.

Diolchodd y Cadeirydd i aelodau'r Ymchwiliad am eu gwaith. Yna gwahoddwyd yr aelodau i ofyn cwestiynau, cynnig sylwadau, neu gynnig gwelliannau i'r adroddiad.

Diolchwyd yn arbennig i ddisgyblion yr ysgolion am eu parodrwydd i siarad yn hynod agored gydag aelodau'r Ymchwiliad.

Pwysleisiwyd bod angen rhoi mwy o gefnogaeth i sefydliadau sy'n helpu plant a phobl ifanc i siarad Cymraeg yn gymdeithasol, megis Ffermwyr Ifanc a'r Urdd, a'u cyflwyno mewn modd positif yn yr ysgolion. Nodwyd bod Cyngor Gwynedd wedi colli ei glybiau ieuenctid a bod angen gweld pa gyfleoedd cymdeithasol sydd ar gael i annog y defnydd o'r Gymraeg.

Awgrymwyd bod y ffigurau yn Atodiad 5 yn ymddangos yn anhygoel o dda, a holwyd o ble y cafwyd y data. Mewn ymateb, eglurwyd bod y data yn cael ei gyflwyno i'r Awdurdod gan yr ysgolion. Mewn ymateb i gwestiwn pellach ar yr un mater, cadarnhawyd nad oedd aelodau'r Ymchwiliad wedi herio'r ffigurau mewn unrhyw fanylder, a'u bod wedi derbyn y data a gyflwynwyd gan yr ysgolion.

Mynegwyd pryder nad oedd y 3 ysgol a ddewiswyd yn rhoi darlun o'r sefyllfa yn holl ysgolion Gwynedd, gan fod y 3 ohonynt mewn cymunedau cynhennid Gymreig ar y cyfan, ac awgrymwyd bod yna ysgolion eraill yng Ngwynedd fyddai wedi adlewyrchu sefyllfa wahanol iawn.

Mynegwyd pryder ynglŷn â gallu rhieni i wrthod addysg Gymraeg i'w plant, a thrwy hynny amddifadu eu plant o'r cyfle i gael gyrfa dda a byw yn yr ardal yn y dyfodol. Nodwyd hefyd y daeth yn amlwg yn ystod yr Ymchwiliad bod yr ysgolion dan bwysau mawr i gynnig darpariaeth Saesneg, gan fod rhieni yn bygwth symud eu plant i Ysgol Friars neu Ysgol Tywyn (sy'n ysgolion categori 3T) fel arall. Credid bod angen edrych yn fanylach ar y dylanwad yma ac effaith yr opsiwn o fynd i Ysgol Friars neu Ysgol Tywyn ar ysgolion eraill Gwynedd. Mynegwyd tristwch nad oedd gan rai rhieni a disgyblion hyder yn ein hiaith, ac awgrymwyd ei bod yn hen bryd i'r Awdurdod Addysg, yr ysgolion a'r penaethiaid wneud safiad cryf iawn a gwrthod i rieni symud eu plant i'r ysgolion categori 3T, a mynnu bod y Gymraeg yn ddigon yn ein hysgolion fel cyfrwng. Awgrymwyd hefyd y gallai fod yn haws i'r ysgolion wrthod ceisiadau gan rieni i symud eu plant petai hyn yn cael ei werthu fel polisi'r Awdurdod, yn hytrach na pholisi'r ysgol.

O ran y rhieni hynny sy'n gwrthod addysg Gymraeg i'w plant, holwyd pa ddarpariaeth fforddiadwy a hygyrch sydd ar gael iddynt ddysgu'r iaith eu hunain, fel nad ydi'r broblem yn codi yn y dyfodol. Mewn ymateb, nodwyd:-

- O ran y rhieni sydd wedi ymrwmo i'w plant fynd i'r canolfannau i hwyrddfyodiaid, bod yna diwtor Cymraeg i Oedolion yn bresennol ymhob bore agored er mwyn dangos yr arlwy sydd ar gael ar gyfer dysgu ar-lein ac wyneb yn wyneb i rieni, ynghyd â'r adnoddau sydd ar gael ar gyfer helpu gyda'r plant.
- Bod y trefniadau hyn yn rhedeg ers dros flwyddyn a hanner bellach a bod nifer wedi cofrestru am wersi Cymraeg ar y cyd â'u plant.
- Bod y Gwasanaeth yn trefnu cyfarfod wyneb yn wyneb a chyfarfod rhithiol gyda Hunaniaith i hyrwyddo digwyddiadau cymdeithasol yn y gwahanol ardaloedd er mwyn annog rhieni i fanteisio ar gyfleoedd i ymarfer eu Cymraeg gyda'u plant.

Nodwyd ei bod yn galonogol gweld a theimlo ymrwymiad y staff a'r disgyblion i addysg cyfrwng Cymraeg a bod hynny'n rhoi rheswm i fod yn optimistaidd am y dyfodol.

Nodwyd y dylid nodi parch ac edmygedd yr aelodau o ddiffuantrwydd y mwyafrif llethol o staff yr ysgolion, a swyddogion y Cyngor, sy'n ymrwmo i geisio cael y plant yn hollol ddwyieithog. Os oedd unrhyw un yn cwyno am unrhyw beth, doedd neb yn cwyno am unigolion yn sicr, ond o bosib' bod yna ambell system, weithiau o fewn ein dwylo ac weithiau y tu allan i'n dwylo, sy'n ein gadael i lawr.

Nodwyd bod yr adroddiad yn rhoi'r argraff bod popeth ar drac o ran y data, ond hefyd yn amlygu nifer o broblemau, anecdotaidd o bosib' ar hyn o bryd, ac efallai bod angen mwy o ddata a ffeithiau caled, yn hytrach na hanesion yn unig.

Mynegwyd y farn bod angen cryfhau ambell argymhelliad, ee. y Polisi Iaith. Credid bod sôn am ddwyieithrwydd yn agor y drws i amwysedd mawr, ac os oeddem o blaid addysg Gymraeg, yna addysg Gymraeg amdani, gyda'r Saesneg yn cael ei dysgu fel pwnc i'r safon uchaf bosib'. Fel arall, roeddem yn agor y drws i'r cwynion a'r ceisiadau. O ran y data ynglŷn â'r ddarpariaeth cyfrwng Cymraeg, pwysleisiwyd y dylai hynny fod yn eitem sefydlog ar raglen pob cyfarfod o'r Fforwm Penaethiaid Uwchradd, yn hytrach na'n bod yn gwneud cais i hynny ddigwydd unwaith y flwyddyn, fel y nodir yn yr argymhellion.

Nodwyd bod angen cryfhau'r cydweithio gydag asiantaethau yn yr argymhellion. Roedd sôn am Gwricwlwm i Gymru, GwE a'r Coleg Cymraeg Cenedlaethol, ond beth am Yrfa Cymru?

Nodwyd na welwyd unrhyw ddata ynglŷn â faint o hwyr-ddfyodiaid sy'n dod i mewn i'r ysgolion uwchradd ym mlwyddyn 10 neu 11, ac felly heb fynychu'r canolfannau iaith. Awgrymwyd bod angen astudiaeth ar wahân ar hynny, yn edrych ar ddulliau o gynnwys y bobl ifanc ac o ddarparu cymorth ychwanegol ar eu cyfer, megis hanner awr o drochi Cymraeg ar ddechrau pob diwrnod ysgol.

Nodwyd bod raid cofio mai ond hyn a hyn y gall yr ysgolion ei wneud yn yr hinsawdd ariannol bresennol, ond bod ein hiaith yn dioddef oherwydd llymder a thorri cyllidebau yn San Steffan.

Nodwyd bod y data yn awgrymu bod rhieni a dysgwyr yn dymuno newid cyfrwng iaith addysg o'r Gymraeg i'r Saesneg wrth i'r dysgwyr agosáu at TGAU a Lefel A, a holwyd, yn ogystal â'r ymgyrch farchnata ar gyfer rhieni'r plant sy'n cyrraedd yr ysgolion, a fyddai hefyd yn fuddiol cynnal ymgyrch ar wahân ar gyfer y dysgwyr eu hunain. Gellid cynnal ymgyrch o'r fath ar y cyd â phartneriaid allweddol megis y Coleg Cymraeg Cenedlaethol a Gyrfa Cymru, gan annog y dysgwyr i ddilyn eu cyrsiau drwy gyfrwng y Gymraeg drwy wneud y

cyswllt rhwng y Gymraeg a swyddi sy'n talu'n well. Gellid hefyd edrych ar enghreifftiau o lwyddiannau e.e. unigolion o aelwydydd di-gymraeg sydd bellach yn gweithio drwy gyfrwng y Gymraeg.

Gwahoddwyd yr Aelod Cabinet i roi ei hymateb i brif ganfyddiadau ac argymhellion yr Ymchwiliad, a gofynnwyd iddi gadarnhau a oedd yn derbyn yr argymhellion ai peidio. Nododd yr Aelod Cabinet:-

- Bod y drafodaeth a'r adroddiad yn hynod werthfawr, ac y dymunai ategu'r diolch i aelodau'r Ymchwiliad a'r ysgolion sydd wedi cymryd rhan.
- Bod yna lawer o bethau calonogol iawn yn yr adroddiad, yn ogystal â phethau sydd angen edrych arnynt ymhellach.
- Bod yna groesdorri amlwg mewn manau gyda'r Strategaeth Addysg a'r gwaith sydd angen ei wneud ar y Polisi Iaith Addysg, a bod hyn am fod yn ddefnyddiol iawn gan y byddai'n taflu goleuni ar ambell ddarn o waith arall lle mae modd tynnu pethau at ei gilydd.
- Y croesawid y cyfeirio at y cyfleoedd cymdeithasol i ddefnyddio'r Gymraeg, a bod yr ysgolion yn rhan o'u cymunedau, yn hytrach nag yn bodoli mewn swigen.
- Bod y cyfeiriad at ddiffinio dwyieithrwydd yn hynod o bwysig gan fod y ffordd mae Gwynedd yn gweithredu yn wahanol iawn, ac efallai bod yna ddiffyg dealltwriaeth o hynny gan rai unigolion / sefydliadau.
- Ei bod yn teimlo'n angerddol iawn ynglŷn â'r gwaith i gefnogi'r ysgolion trosiannol, ac yn croesawu'n fawr unrhyw beth sy'n gwrthio hynny yn ei flaen.
- Bod unrhyw symudiad i gryfhau'r dull o gasglu data yn mynd i helpu'r Awdurdod gyda'i waith strategol.
- Bod y cyfeiriad at hyrwyddo'r cynnig gan Lywodraeth Cymru i ddarparu gwersi Cymraeg am ddim ar gyfer athrawon sy'n dymuno datblygu eu sgiliau Cymraeg yn alwad pwysig iawn.
- Ei bod yn croesawu'r ffaith bod yna rieni hwyrdyfodiaid sy'n dewis dysgu Cymraeg ochr yn ochr â'u plant gan fod hynny'n gallu newid holl siâp ieithyddol teulu.
- Ei bod yn hynod angerddol dros unrhyw beth sy'n cryfhau'r cyfleoedd i bobl gaffael iaith, ac yn croesawu'r sawl cyfeiriad at hynny yn y gwaith.

I gloi, cadarnhaodd yr Aelod Cabinet ei bod yn derbyn argymhellion yr Ymchwiliad mewn egwyddor ac yn dymuno mynd â'r adroddiad i'r Cabinet am drafodaeth oherwydd y croesdorri gyda'r Strategaeth Addysg a'r Polisi Iaith Addysg, a'r angen tebygol am adnodd i wireddu rhai darnau gwaith, megis cryfhau'r ddarpariaeth / cefnogaeth ieithyddol i hwyrdyfodiaid sydd yn ymuno ym mlwyddyn 10 neu 11.

Wedi i'r pwyllgor gymeradwyo'r adroddiad yn ffurfiol, gan hefyd benderfynu derbyn diweddariad gan yr Aelod Cabinet ar weithrediad fesul argymhelliad yng nghyfarfod 21 Mawrth, 2024, nododd y Cadeirydd:-

- Yn ystod cyfnod yr Ymchwiliad, y mabwysiadodd y Cyngor llawn yn ei gyfarfod ar 4 Mai, 2023, y rhybudd o gynnig canlynol a gyflwynwyd gan y Cynghorydd Rhys Tudur:-

Er mwyn i'r Cyngor arloesi yn y ffordd y bydd yn monitro gweithrediad y ddarpariaeth addysg Gymraeg a'r cynnydd yn fanwl ac yn effeithiol o fewn ein hysgolion, gofynnir i'r Pwyllgor Craffu Addysg ac Economi roi ystyriaeth i'r modd priodol o gasglu data a monitro'r ddarpariaeth cyfrwng Gymraeg ymhob ysgol uwchradd yn erbyn gwaelodlinau'r categorïau y mae'r ysgolion ynddynt.

- Gan ystyried gwaith yr Ymchwiliad, ac yn benodol Argymhellion 1 a 2, bod angen i'r pwyllgor ddod i gasgliad os oes gwaith pellach i'w wneud, neu os yw'r hyn a gyflwynwyd gan yr Ymchwiliad yn ateb y gofyn.

Gan fod yr hyn y gofynnwyd amdano yn y rhybudd o gynnig yn derbyn sylw drwy argymhellion yr Ymchwiliad, a bod yr Aelod Cabinet a'r Adran yn cymryd ystyriaeth a fydd yna weithrediad, cytunwyd nad oedd gwaith pellach i'r pwyllgor ei wneud ar hyn o bryd i ymateb i'r rhybudd o gynnig.

PENDERFYNWYD

- (i) Cymeradwyo adroddiad Ymchwiliad Craffu Ysgolion Categori 3 Gwynedd.**
- (ii) Derbyn diweddariad gan yr Aelod Cabinet ar weithrediad fesul argymhelliad yng nghyfarfod 21 Mawrth, 2024.**
- (iii) Derbyn bod yr hyn a gyflawnwyd gan yr Ymchwiliad yn ateb y gofyn o ran y rhybudd o gynnig a gyflwynwyd gan y Cyngorydd Rhys Tudur i'r Cyngor llawn ar 4 Mai, 2023.**

7. STRATEGAETH ADDYSG GWYNEDD TUAG AT 2032

Croesawyd y Pennaeth Cynorthwyol: Cynradd yn ychwanegol i'r cyfarfod ar gyfer yr eitem hon.

Cyflwynwyd adroddiad yr Aelod Cabinet Addysg, ar gais aelodau'r pwyllgor, a gofynnwyd i'r aelodau gyflwyno sylwadau ar y weledigaeth ac amcanion yr Adran Addysg a nodir yn y Strategaeth Addysg ddrafft tuag at 2023 a thu hwnt, gan hefyd gyflwyno sylwadau ar yr Asesiadau Effaith Cydraddoldeb a Llesiant.

Gosododd yr Aelod Cabinet y cyd-destun, ac yna rhoddwyd cyfle i'r aelodau ofyn cwestiynau a chynnig sylwadau.

O ran y sylw yn yr adroddiad bod y ddogfen yn un fyw y byddai modd ymweld â hi yn gyson dros gyfnod y Strategaeth, holwyd pa mor hwylus, a beth fyddai'r amserlen ar gyfer cyflwyno unrhyw newidiadau, oherwydd petai'n fater o flynyddoedd, neu'n fater o fisoedd hyd yn oed, ni ellid ei galw'n ddogfen fyw mewn gwirionedd. Mewn ymateb, nodwyd:-

- Y byddai'r ddogfen yn cael ei hadolygu yn fewnol yn rheolaidd.
- Gan fod addysg yn faes lle mae polisiâu'n gallu newid yn eithaf cyflym mewn gwahanol feysydd, byddai'r Adran yn ymateb yn gadarnhaol i unrhyw newid drwy fod y ddogfen yn esblygu a newid yn ôl yr angen.

Nodwyd nad oedd llawer o sôn am anghenion dysgu ychwanegol yn yr adroddiad, ac eithrio cyfeiriad at y Ddeddf Anghenion Dysgu Ychwanegol, a mynegwyd pryder ynglŷn â 3 mater penodol, sef:-

- Strategaeth addysg Gwynedd ar ADY yn y prif lif am y 10 mlynedd nesaf.
- Gorlenwi yn y ddwy ysgol ADY yng Ngwynedd.
- Y nifer o blant yn y prif lif sy'n methu ymdopi â system addysg prif lif.

Mewn ymateb, nodwyd:-

- Bod y Strategaeth Addysg yn strategaeth addysg lefel uchel ar gyfer holl blant y sir a bod y sylw ynglŷn â phlant addysg arbennig sydd ag anghenion ychwanegol a chynhwysiad ymhlyg yn Amcan 3 – iechyd a lles dysgwyr, sy'n cyfeirio at yr holl ddysgwyr.

- Bod y Strategaeth hefyd yn cyfeirio at y ddyletswydd sydd gan yr Awdurdod i adolygu'r stoc ysgolion yng nghyd-destun ysgolion arbennig, petai angen gwneud hynny.
- O dan y strategaeth lefel uchel, bod gan yr Awdurdod Strategaeth Moderneiddio Ysgolion ar gyfer Band C fydd yn cael ei gyflwyno i Lywodraeth Cymru maes o law.
- Bod yna nifer o bolisiau a strategaethau yn yr haenau o dan y strategaeth lefel uchel, ac yno y byddai'r manylder.

Mynegwyd y farn nad oedd y Strategaeth, o bosib, yn ystyried gwaith yr Ymchwiliad Craffu Ysgolion Categori 3 Gwynedd (eitem 6 uchod), gan y bu i aelodau'r Ymchwiliad bwysleisio'r trafferthion sy'n codi yn sgil y pwyslais ar ddwyieithrwydd. Nodwyd mai ail amcan y Strategaeth oedd '*Ehangu a chryfhau ein darpariaeth Gymraeg a dwyieithog*', ond na allai '*dwyieithog*' olygu unrhyw beth heblaw darpariaeth Saesneg yn y cyd-destun hwn, gan fod y Gymraeg eisoes wedi'i chyfarch o fewn yr amcan. Gan hynny, argymhellwyd y dylid ail-edrych ar y Strategaeth Addysg yng ngoleuni adroddiad yr Ymchwiliad craffu, ac yn benodol o ran sut yr ymdrinnir â dwyieithrwydd. Mewn ymateb, nodwyd:-

- Bod hyn yn enghraifft wych o sut mae'r Strategaeth yn ddogfen fyw ac yn esblygu.
- Bod yr amcan yng nghyd-destun y Gymraeg a dwyieithrwydd yn adlewyrchiad o'r sefyllfa fel y mae ar hyn o bryd.
- Bod ymrwymiad eisoes i adolygu'r Polisi Iaith Addysg, ac y byddai ffrwyth hynny wedyn yn bwydo i mewn i'r ddogfen hon.

Awgrymwyd y byddai dileu pob enghraifft o '*ddwyieithrwydd*' a '*dwyieithog*' o'r ddogfen yn ffordd hwylus o sicrhau bod y ddogfen yn dweud yr hyn y disgwylir iddi ei wneud ac yn cyd-redeg â rhai o amcanion a strategaethau eraill y Cyngor.

Nodwyd mai un o'r gwerthoedd sy'n cael ei nodi yn y colofnau ar ail dudalen y ddogfen, fel sail i'r ffordd y byddwn yn mynd ati i siapio'r gyfundrefn addysg yng Ngwynedd i'r dyfodol, yw paratoi pobl ifanc ar gyfer y byd gwaith. Er bod hynny'n glodwiw iawn ac yn ddisgwyliedig, dymunid gweld cyfeiriad yma hefyd at baratoi pobl ifanc ar gyfer bod yn ddinasyddion. Mewn ymateb, nodwyd y croesawid y sylw yn fawr iawn, a'i fod ymhlyg, mae'n debyg, yn y golofn gyntaf o ran y cwricwlwm a phrofiadau dysgu, ond y cytunid y dylai fod yn fwy eglur yn y ddogfen.

Holwyd a fyddai'n bosib tynnu'r cyfeiriadau at '*ddwyieithrwydd*' a '*dwyieithog*' o'r amcanion yn yr adroddiad, gan ei bod yn amlwg mai'r nod yw cynyddu'r ddarpariaeth Gymraeg.

Nodwyd nad oedd yna lawer o gyfeiriad yn y Strategaeth at ymateb i'r newid mewn demograffeg, er i'r Aelod Cabinet nodi, mewn ymateb i gwestiwn diweddar yn y Cyngor llawn, bod y Strategaeth yn nodi sut y byddem yn datblygu'r gyfundrefn i'r dyfodol ac yn ymateb i'r heriau demograffeg. Roedd sôn am yr angen i sicrhau ein bod yn barod i ymateb i newidiadau demograffeg, ond dim eglurhad ynglŷn â sut y bwriedid gwneud hynny. Nodwyd y gofynnid y cwestiwn yng nghyd-destun cau, neu'r posibilrwydd, o gau Ysgol Felinwnda. Roedd hynny'n fater o bryder, nid yn unig am gau ysgol, ond pryder yn gyffredinol yn y dalgylch am ysgolion a chymunedau gwledig yn gyffredinol, a'r teimlad bod angen strategaeth glir gan y Cyngor fel bod rhieni a phobl yn y gymuned yn gwybod, ac yn deall yn fras, meddyliau'r Cyngor, os ydi ysgolion bychan yn gorfod cau oherwydd demograffeg. Mewn ymateb, nodwyd:-

- Bod yr Awdurdod wedi ymrwymo i edrych ar ddemograffi a'r problemau mae hynny'n ei achos mewn rhai cymunedau.
- Bod hyn, mae'n debyg, ymhlyg yng ngholofn 5 o'r gwerthoedd, sy'n sôn am ddatblygiad sefydliadau addysgol o'r math cywir wrth symud ymlaen.

- Fel y nodwyd eisoes mewn ymateb i sylwadau eraill, bod yna nifer o strategaethau manwl iawn yn yr haenau sydd o dan y strategaeth lefel uchel hon.
- Ein bod yn ymwybodol iawn o'r broblem sydd gennym eisoes, ond yn fwy fyth ar y gorwel, o ran demograffi, ac felly byddai gwaith a strategaethau'r Adran o ran ad-drefnu ein cyfundrefn yn canolbwyntio ar yr hyn a nodir yn y bumed golofn o'r gwerthoedd fel is-strategaeth i allu cyflawni hynny.

Ategwyd y pryderon a fynegwyd yn gynharach yn y drafodaeth ynglŷn â darpariaeth addysg arbennig. Nodwyd y dymunid i'r Strategaeth gynnwys darn penodol ynglŷn â'r ysgolion addysg arbennig gan fod anhawster cael mynediad i'r ysgolion hynny yn golygu bod plant ag anghenion dwys yn gorfod aros yn yr ysgolion prif lif, sy'n gwbl anaddas ar gyfer eu hanghenion. Mewn ymateb, nodwyd:-

- Fel y nodwyd eisoes, mai strategaeth lefel uchel yw hon, a bod gan yr Awdurdod strategaeth ar gyfer symud ymlaen i edrych ar hyn.
- Bod uned wedi'i hagor fel lloeren er mwyn ehangu'r ddarpariaeth.
- Nad oedd yr heriau sy'n wynebu'r sector addysg arbennig yn heriau i Wynedd yn unig, a bod yna nifer o ffactorau y tu ôl i hynny.
- Cyn i'r ysgol newydd yn Hafod Lon gael ei hadeiladu, bod yna nifer o blant gydag anghenion dwys iawn yn mynychu ysgolion prif lif, a hynny, o bosib, oherwydd canfyddiad rhieni o'r hen adnodd. Roedd mwy yn dymuno gyrru eu plant i'r ysgol newydd, ac roedd hynny i'w groesawu.
- Wrth i dechnegau meddygol a gofal meddygol esblygu dros y blynyddoedd diwethaf, bod nifer o blant a phobl ifanc yn goroesi, na fyddai wedi gwneud hynny'n flaenorol. Roedd hynny'n ardderchog ac yn rhywbeth i fod yn hynod ddiolchgar yn ei gylch, ond nid oedd heb ei bwysau ar y sector.
- Y byddai'r Adran yn cyflawni darn o waith i edrych ar y strategaeth addysg arbennig er mwyn gwneud yn siŵr bod gennym ofod digonol, a bod yr adnoddau yna.
- Bod ymrwymiad staff y 2 ysgol arbennig at ofal, lles ac addysg y plant dwys yn gwbl ryfeddol.

Holwyd a yw'r defnydd o'r geiriau 'mwy abl a thalentog' yng nghyswllt Rhwydwaith SEREN yn addas yn y cyd-destun yma gan fod pob dysgwyr yn dalentog a gyda chryfderau gwahanol. Mewn ymateb, nodwyd na anghytundid â hynny, ond bod hyn yn derm cenedlaethol cydnabyddedig i gohort neu grŵp o blant.

Nodwyd bod y Strategaeth yn nodi ymrwymiad i leihau effaith tlodi ar gynnydd a chyraeddiadau dysgwyr, a holwyd sut y bwriedid gwneud hynny. Mewn ymateb, nodwyd:-

- Bod hynny'n flaenoriaeth amlwg a bod yr Aelod Cabinet eisoes wedi ymrwymo yng Nghynllun y Cyngor i gyflawni darn o waith i edrych ar gost y diwrnod ysgol.
- Bod angen meddwl yn soffistigedig am dlodi, gan fod tlodi yn ehangach na thlodi ariannol yn unig.
- Mai pwrpas y darn gwaith oedd edrych ar y rhwystrau sy'n atal plentyn rhag cyrraedd ei botensial addysgol, a gwneud beth bynnag y gellir i'w dileu.

Holwyd a oeddem yn gwybod rhywbeth am gefndir cymdeithasol y plant 'mwy abl a thalentog' at ei gilydd. Mewn ymateb, nodwyd:-

- Ein bod yn sôn am 'mwy abl a thalentog' mewn cyd-destun academaidd yn yr achos dan sylw, ond bod abl a thalentog yn ehangach na hynny, ac yn ôl canllaw Llywodraeth Cymru, yn fwy na mesur academaidd yn unig.

- Bod SEREN wedi'u herio ar y cwestiwn o ddenu trawsdoriad cymdeithasol ddigon eang, ac wedi cymryd camau er mwyn sicrhau eu bod yn fwy agored.

Mynegwyd pryder ynglŷn â'r cynnydd sylweddol dros yr haf yng nghostau cludiant ysgol i deuluoedd sydd ddim yn gymwys am gludiant am ddim i'w plant. Mewn ymateb, nodwyd bod yr Awdurdod yn gaeth i'r polisi yn anffodus, ond y byddai'n ddiddorol edrych ar hyn yng nghyd-destun darn gwaith yr Aelod Cabinet ar gost y diwrnod ysgol.

PENDERFYNWYD derbyn yr adroddiad gan nodi'r sylwadau.

8. PRESENOLDEB AC YMDDYGIAD DISGYBLION YSGOLION GWYNEDD

Croesawyd y Pennaeth Cynorthwyol: Anghenion Addysg Arbennig a Chynhwysiad a'r Rheolwr Cynhwysiad Adran Addysg i'r cyfarfod yn ychwanegol ar gyfer yr eitem hon.

Cyflwynwyd adroddiad yr Aelod Cabinet Addysg yn darparu gwybodaeth am lefelau presenoldeb a gwaharddiadau ar draws ysgolion Gwynedd, gan gynnwys amlinelliad o'r prif resymau dros absenoldebau a gwaharddiadau. Gofynnwyd i aelodau'r pwyllgor ystyried os oes angen craffu unrhyw agwedd arall o bresenoldeb a gwaharddiadau, ynghyd ag effaith y ddarpariaeth sydd yn cael ei chynnig i annog gwelliant mewn presenoldeb ac ymddygiad disgyblion Gwynedd.

Gosododd yr Aelod Cabinet y cyd-destun, manylodd y Rheolwr Cynhwysiad ar gynnwys yr adroddiad ac yna rhoddwyd cyfle i'r aelodau ofyn cwestiynau a chynnig sylwadau.

Holwyd beth oedd yn esbonio'r ffaith bod y problemau ymddygiad a phresenoldeb yn dilyn y pandemig Covid-19 yn parhau, gan y byddai rhywun wedi disgwyl i'r plant ail-ymgyfarwyddo â mynd i'r ysgol wrth i amser fynd yn ei flaen, ac i'r ffigurau ostwng. Mewn ymateb, nodwyd:-

- Bod nifer o'r gwaharddiadau yn ymwneud â thrais yn erbyn cyfoedion ac aelodau o staff yr ysgol.
- Bod cynnydd sylweddol hefyd mewn defnydd cyffuriau, gyda nifer o blant bellach yn cario cyffuriau i mewn i'r ysgol i'w gwerthu, neu ar gyfer eu defnydd eu hunain. Nodwyd bod achos ar y funud ble mae gan y Gwasanaeth Bryder Mawr am un disgybl ym Mlwyddyn 6.
- Bod pawb wedi disgwyl i'r flwyddyn gyntaf yn dilyn y pandemig fod yn heriol, ond yn anffodus, roedd pethau wedi gwaethygu ers hynny.

Holwyd a oedd plant anghenion dysgu ychwanegol yn fwy tebygol o gael eu heffeithio gan hyn, ac os felly, i ba raddau. Mewn ymateb, nodwyd:-

- Bod y data yn cael ei gasglu'n fisol, gyda swyddog yn cofnodi pob gwaharddiad gan nodi ydyn nhw'n blant ag anghenion ychwanegol, oes ganddyn nhw gynllun datblygu unigol ac ydyn nhw'n blant sy'n cael cinio ysgol am ddim.
- Nad oedd yna batrwm pendant bod plant yn y categorïau yma, ac roedd rhai o'r plant hefyd yn dod o gefndiroedd na fyddem wedi disgwyl iddynt amlygu'n broblemus o fewn yr ysgolion.

Holwyd a oedd yna dystiolaeth bod ymdrechion i wella presenoldeb, drwy lythyru rhieni a gwneud bygythiadau, ac ati, yn arwain at ddisgyblion yn tynnu allan o'r system yn gyfan gwbl. Mewn ymateb, nodwyd:-

- Bod nifer y plant sy'n cael eu dadgofrestru wedi cynyddu, a bod hynny, ynddo'i hun, yn bryder i'r Gwasanaeth.
- Bod gan y Gwasanaeth swyddogion lles sy'n cefnogi teuluoedd.
- Bod yr Awdurdod yn dirwyo neu'n erlyn rhieni fel y cam olaf yn unig gan na ddymunid arwain at fwy o gynnydd yn nifer y disgyblion sy'n cael eu haddysgu gartref.
- Bod gan y Gwasanaeth dîm penodol o fewn yr Adran sy'n edrych ar addysgu o'r cartref ac yn gwirio lleoliadau a chynnydd a safon yr addysg mae'r plant yn derbyn.

Nodwyd bod ffigur gwaharddiadau parhaol Gwynedd yn 2022/23, sef 48, yn frawychus a holwyd beth yn union y bwriadai'r Awdurdod ei wneud yn wahanol i'r gorffennol, ynghyd â beth y bwriedid ei roi mewn lle o'r newydd i sicrhau y bydd y ffigur hwn yn gostwng erbyn mis Medi 2024. Holwyd beth oedd y ffigurau mewn siroedd eraill tebyg i Wynedd, fel Môn a Cheredigion, dros yr un cyfnod. Gofynnwyd hefyd a oedd yna ysgol (heb enwi) sydd byth bron yn gwahardd, a beth ellid ei ddysgu o'r arfer da yna, a hefyd oedd yna ysgol (eto heb enwi) sy'n gwahardd yn fwy cyson nag ysgolion cyffelyb. Mewn ymateb, nodwyd:-

- Y cytunid bod y ffigurau yn ddychrynlyd ac y dymunid diolch i'r ysgolion am adrodd mor dryloyw a gonest ar nifer y gwaharddiadau parhaol.
- Bod y Gwasanaeth yn llwyr ymwybodol o'r gwaith sydd angen ei wneud, ac y bwriedid comisiynu darn o waith dros y flwyddyn nesaf gan gyn-arolygwr Estyn, sy'n arbenigo yn y maes cynhwysiad, yn edrych ar y defnydd o arian cynhwysiad o fewn yr ysgolion. Byddai'r gwaith hwn yn cychwyn yn y ddau fis nesaf ac yn darparu fframwaith ynglŷn â sut i wella'r gwasanaeth i'r dyfodol.
- Bod gan yr Adran hefyd dimau sy'n cefnogi ysgolion yn y sector cynradd a'r uwchradd, er mwyn modelu ymddygiad cadarnhaol a rhoi strategaethau mewn lle ayb, a bwriedid penodi swyddogion ychwanegol i'r timau hyn o fewn yr ychydig fisoedd nesaf.
- Bod yr Adran wedi bod yn llwyddiannus yn denu swm sylweddol o arian o Gronfa Ffyniant Gyffredin y DU (SPF) fyddai'n cael ei ddefnyddio ar gyfer cynnig rhaglenni i ysgolion o ran gwasanaethau arbenigol yn ymwneud ag ymddygiad. Ni ellid bod yn sicr a fyddai hynny'n gwneud gwahaniaeth ai peidio, ond byddai'n amlygu'r math o gefnogaeth sydd ei hangen.
- O ran ffigurau siroedd eraill, bod y Gwasanaeth ADY a CH yn gweithredu dros Wynedd a Môn, a hefyd yn cydweithio gyda'u cyfoedion ar draws siroedd y Gogledd, ac roedd yn amlwg bod y siroedd hynny hefyd yn wynebu'r un heriau.
- Bod y Gwasanaeth yn bryderus ynglŷn â'r lefelau uchel o waharddiadau mewn 5 ysgol yn ardal Arfon yn bennaf, a bod yr ysgolion sydd prin yn gwahardd yn Ne'r Sir.
- Y gallai fod yn gamarweiniol edrych ar y niferoedd unigol o ddisgyblion mae ysgolion wahardd a'i bod yn fwy cywir edrych ar hynny fel canran o boblogaeth yr ysgol.
- Ei bod yn hanfodol edrych ar gysoni'r rhesymau dros wahardd disgyblion ar draws y sir, gan ystyried oes yna wahaniaeth mewn lefelau goddefgarwch rhwng ysgolion; pa strategaethau mae rhai ysgolion yn ddefnyddio er mwyn atal y math o ymddygiad rhag dwysau i fod yn rhywbeth sy'n teilyngu gwaharddiad, ac oes yna gyfnod penodol, rhesymau, ymddygiad neu ffactorau sy'n dderbyniol mewn un ysgol, na fyddai'n dderbyniol mewn ysgol arall.
- Bod arian yn dilyn plentyn sy'n trosglwyddo i ysgol arall o ganlyniad i waharddiad, neu am ba reswm bynnag, fel bod yr ysgol sy'n derbyn y plentyn yn ei chael yn haws darparu ar ei gyfer.
- Yn wyneb y sefyllfa sydd ohoni, nad oedd yn syndod bod Estyn wedi dewis cynhwysiad fel un maes penodol i edrych yn fanwl arno fel rhan o'u harolwg diweddar o'r gwasanaethau addysg.

Holwyd a oedd y Paneli Apêl Mynediad a Gwaharddiad yn dal mewn bodolaeth, ac os felly, pam na fu unrhyw gyswilt pellach gyda'r aelodau lleyg hynny oedd wedi mynychu dau ddiwrnod dwys o hyfforddiant yn y maes cyn y pandemig. Mewn ymateb, nodwyd:-

- Bod y Paneli yn parhau mewn bodolaeth, ond ychydig o geisiadau a dderbynnid am wrandawiadau annibynnol.
- Bod trafodaethau wedi'u cynnal gyda'r Gwasanaeth Cyfreithiol o ran yr angen i hyfforddi llywodraethwyr newydd a phrofiadol er mwyn dwyn sylw at eu cyfrifoldeb pan fo plentyn yn cael ei wahardd. Yn ogystal â thrafodaethau gyda'r Swyddog Adnoddau Cynorthwyol, a oedd yn gyfrifol am gydlynu hyfforddiant llywodraethwyr, i ail ymweld â'r mater, bod pecyn hyfforddiant penodol ar gyfer llywodraethwyr newydd wedi'i addasu fel ei fod yn bwrpasol ac yn gyfredol.
- Y gwerthfawrogid cael pobl i wirfoddoli ar y panel oherwydd ei bod yn hynod bwysig bod lleisiau plant a theuluoedd yn cael eu clywed gan grŵp o unigolion hollol annibynnol i'r ysgol.

Holwyd pa mor debygol yw'r plant sy'n cael eu gwahardd am gyfnod o gael eu gwahardd eto, dro ar ôl tro. Mewn ymateb, nodwyd:-

- Bod gan y Gwasanaeth fasdata sy'n tracio pob unigolyn sy'n cael ei wahardd.
- Yn unol â chanllawiau Llywodraeth Cymru, bod unigolyn yn gallu derbyn gwaharddiad dros 15 diwrnod, neu dros gyfnod o flwyddyn academiaidd, ac yna bod rhaid cynnal panel ymddygiad gyda'r corff llywodraethwyr, y rhieni a'r unigolyn er mwyn osgoi symud ymlaen i waharddiad parhaol.

Nodwyd bod sawl astudiaeth yn dangos yn glir mai pobl ifanc ydi un o'r grwpiau sydd wedi'u heffeithio fwyaf yn sgil Cofid, a theimlid bod pobl ifanc yn cael eu hanghofio. Nodwyd bod darpariaeth hamdden i bobl ifanc y tu allan i'r ysgol, megis clybiau ieuencid, ayb, yn cael effaith llesol iawn ar iechyd meddwl unigolion, a holwyd a oedd yr Adran yn ystyried hyn, ar y cyd â'r Gwasanaeth Ieuencid, fel ffordd o geisio taclor problemau. Mewn ymateb, nodwyd y cytunid â'r sylw a bod angen edrych ar sut mae'r adnodd sydd gan y Cyngor o fewn y Gwasanaeth Ieuencid yn cael ei ddefnyddio er mwyn cymryd mantais llawn ohono.

Gan gyfeirio at waharddiadau dros dro sy'n digwydd dro ar ôl tro i'r un plentyn, nodwyd ei bod yn amlwg nad yw'r strategaethau yn gweithio bob amser, a bod plant weithiau'n cael eu hadnabod gydag anghenion arbennig o ran ymddygiad, ac yn cael cynllun unigol ac yn cael eu trin yn wahanol, a ddim yn cael gwaharddiadau pellach o ganlyniad. Holwyd oedd y niferoedd hynny yn cynyddu'r un fath, ac ydyn nhw'n llwyddiannus. Mewn ymateb, nodwyd ei bod yn bwysig edrych ar hynny hefyd, a chredid bod ymrwymiad gyda'r penaethiaid i wneud hynny.

Croesawyd y ffaith bod yr arian yn dilyn plentyn sy'n symud ysgol oherwydd gwaharddiad, ond yn ogystal â'r gost arferol o addysgu'r plentyn, roedd y plant yma, yn aml iawn, angen llawer mwy o gymorth, a holwyd a ystyrid rhoi premiwm ar yr arian sy'n cael ei drosglwyddo i'r ysgolion sy'n derbyn plant dan yr amgylchiadau hyn. Mewn ymateb, nodwyd bod swm o tua £1.1m yn mynd i'r sector uwchradd ar gyfer cynorthwyo gyda'r math hyn o beth, ac er na awgrymid am eiliad nad oedd yr arian yn cael ei ddefnyddio'n iawn, efallai bod angen gwneud darn o waith i edrych ar beth yn union mae'r ysgolion yn ei wneud gyda'r arian yma.

Nodwyd nad yr Adran Addysg a'r Cyngor yn unig sydd â'r ateb i'r problemau hyn a bod rhaid edrych ar y darlun cyflawn o ran cartref, cymuned ac iechyd y person ifanc, yn

enwedig yn wyneb y toriadau mawr mae'r asiantaethau sy'n cefnogi teuluoedd a'r maes ieched wedi'u hwynebu yn y blynyddoedd diwethaf. Pwysleiswyd y dylai'r holl asiantaethau eistedd o amgylch y bwrdd i sicrhau'r canlyniad gorau i'r person ifanc, ond oherwydd bod pob adran a phob maes yn derbyn toriadau, roedd pawb yn gafael yn dynn yn eu pwrs eu hunain. Nodwyd bod angen edrych ar fwy na'r ffigurau moel gan edrych beth yw'r gwir reswm bod y person ifanc yn dangos y math yma o ymddygiad. Roedd llawer iawn o waith i'w wneud, a chyfnod heriol o'n blaenau, ond drwy gynlluniau fel hyn, ac ati, mawr obeithid y byddai'r ffigurau yn dechrau gostwng, ond roedd angen i'r asiantaethau eraill fod o gwmpas y bwrdd hefyd.

Nodwyd mai dim ond ar ôl i bopeth arall fethu mae'r penderfyniad anodd a phoenus i wahardd disgybl yn barhaol yn cael ei wneud, a bod rhaid i'r penderfyniad fod er lles y staff a'r disgyblion eraill, a hefyd er lles y disgybl ei hun sydd ar fin cael ei wahardd.

Gan gyfeirio at y rhesymau dros wahardd disgyblion, nodwyd bod yr adroddiad a thrafodaeth y pwyllgor wedi rhoi'r ffocws ar y rhai sy'n cael eu gwahardd, ond bod rhaid cofio am weddill y dosbarth hefyd, sy'n cael eu heffeithio gan yr 'ymddygiad aflonyddgar parhaus'. Holwyd i ba raddau roedd 'ymddygiadau bygythiol a threisgar' ar gynnydd, ac i ba raddau roedd 'ymddygiad aflonyddgar parhaus', sy'n tarfu ar drwy y disgyblion eraill, ar gynnydd. Mewn ymateb, nodwyd:-

- Bod y rheswm y tu ôl i bob gwaharddiad yn cael ei gofnodi.
- Y gwelwyd cynnydd mewn trais, a bod yna gynnydd hefyd mewn disgyblion yn gwrthod cydymffurfio â rheolau'r ysgol, yn tarfu ar y dosbarth yn rheolaidd ac yn bod yn eiriol gyda'r staff a'u cyfoedion.
- Bod y defnydd o e-sigarets hefyd yn broblem fawr yn yr ysgolion.
- Bod gan bob ysgol eu polisi ymddygiad eu hunain, ac na allai'r Awdurdod ddylanwadu ar y polisiâu hynny.
- Bod rhai ysgolion yn gwneud gwaharddiadau mewnol, lle mae plentyn sy'n tarfu ar y dosbarth yn cael ei symud i ddosbarth arall lle mae person allweddol ar gael i gynnal trafodaethau adferol gyda hwy.

Mynegwyd gwerthfawrogiad yr aelodau o waith yr holl staff sy'n ymwneud â disgyblion bregus sy'n ei chael yn anodd ymdopi yn yr ysgol am ba resymau bynnag.

PENDERFYNWYD derbyn yr adroddiad gan nodi'r sylwadau.

9. BLAEN-RAGLEN PWYLLGOR CRAFFU ADDYSG AC ECONOMI 2023/24

Cyflwynwyd - blaen raglen y pwyllgor ar gyfer 2023/24.

Gofynnwyd i'r pwyllgor ystyried cais gan yr Adran Addysg i raglennu eitem ychwanegol ac ail amserlennu rhai eitemau sydd i'w craffu yn 2023/24, fel y manylwyd yn yr adroddiad.

Nodwyd bod Anghenion Dysgu Ychwanegol yn y prif lif ac ysgolion arbennig wedi'i nodi fel eitem bosib i'w rhaglennu yn ystod y flwyddyn, a galwyd am graffu'r eitem yng nghyfarfod Mawrth 2024 yn wyneb rhai o'r sylwadau oedd wedi codi yn ystod y drafodaeth ar y Strategaeth Addysg (eitem 7 uchod). Mewn ymateb, nodwyd y byddai'n amserol i graffu'r eitem ym mis Mawrth fel bod modd bwydo sylwadau'r craffwyr i mewn i unrhyw raglen fuddsoddi cyfalaf yn y maes yn y dyfodol.

PENDERFYNWYD

- (i) Derbyn cais yr Adran Addysg i raglennu eitem ychwanegol ac ail amserlennu rhai eitemau sydd i'w craffu yn ystod 2023/24.**

- (ii) Craffu'r eitem Anghenion Dysgu Ychwanegol yn y prif lif ac ysgolion arbennig yng nghyfarfod Mawrth 2024.**
- (iii) Mabwysiadu rhaglen waith ddiwygiedig ar gyfer 2023/24.**

Dechreuodd y cyfarfod am 10.30yb a daeth i ben am 2.55yp.

Cadeirydd